

Economische Agenda Haarlem Samen Doen

Economische Agenda

Haarlem Samen Doen

Haarlem

INHOUD

Samenvatting

Inleiding

1. **De basis op orde:** werken aan het ondernemingsklimaat
2. **Aantrekkelijke stad:** een onderscheidend profiel
3. **Nieuwe Economie:** kansrijke clusters
4. **Inzet gemeente:** samen doen!

Bijlage 1: Vertrekpunt: de economie van Haarlem

Bijlage 2: Trends en ontwikkelingen

Bijlage 3: Lijst geïnterviewde personen

SAMENVATTING

Economische agenda van Haarlem; samen doen!

De hoofddoelstelling van deze Economische Agenda is de economie van Haarlem te versterken met ruimte voor economische vernieuwing, nieuwe banen, bedrijven en bezoekers met hogere bestedingen.

In samenwerking met ondernemers, consumenten, werkgevers, opleidingsinstituten en talloze andere partijen in de stad en de regio wil team Economie

- het ondernemingsklimaat in Haarlem optimaliseren
- sectoren versterken die Haarlem aantrekkelijk maken
- kansen van de nieuwe economie benutten

Optimaal ondernemingsklimaat

Om het ondernemersklimaat in de stad te optimaliseren, wil Haarlem met ondernemers en andere partners verder werken aan:

- ruimte voor bedrijvigheid
- optimale dienstverlening aan ondernemers
- goede bereikbaarheid van de stad en haar bedrijven en instellingen
- een evenwichtige arbeidsmarkt en aansluiting van onderwijs op het bedrijfsleven
- duurzaam ondernemen
- een sterke profilering van de stad

Aantrekkelijke stad

De hoogwaardige en gevarieerde detailhandel en horeca, het brede aanbod aan cultuur en evenementen, en de creatieve industrie met talent en ondernemerszin maken Haarlem aantrekkelijk. Bovendien onderscheidt Haarlem zich door de open houding ten opzichte van nieuwe ontwikkelingen. Wij willen met ondernemers en partners in de stad de volgende sectoren versterken

- detailhandel en horeca
- toerisme
- creatieve industrie, kunst en cultuur

Nieuwe economie benutten

De opkomst van de nieuwe economie is in Haarlem duidelijk zichtbaar. De kansrijke innovatieve en vernieuwende ideeën sluiten naadloos aan bij het DNA van Haarlem, en

verdienen extra aandacht. Haarlem wil het potentieel van de nieuwe economie benutten door

- ruimte te bieden aan innovatieve, duurzame start ups
- van de 3D Makers Zone hét kenniscentrum te maken op het gebied van 3D-printen/smart industry
- sociaal ondernemerschap te bevorderen
- ondernemingen ondersteunen die circulair werken: materialen hergebruiken in plaats van verbruiken

Samen met de stad

De wethouder Economie en Werkgelegenheid en team Economie zoeken voor de uitvoering van deze Economische Agenda nadrukkelijk samenwerking. Met alle mogelijke partijen in de stad en de regio, en met de andere afdelingen van de gemeente. Samen doen, is het credo.

Omdat de economie snel verandert, wordt deze agenda periodiek herzien. Daarvoor wil de gemeente jaarlijks in gesprek met ondernemers en partijen uit de stad en wordt de economische agenda in 2019 geëvalueerd en zo nodig herzien.

INLEIDING

Het belang van steden als motor voor de nationale en internationale economie neemt toe¹. Bedrijven en mensen vestigen zich steeds meer in steden. Zo ook in Haarlem. Haarlem is een energieke stad, met een actief bedrijfsleven, betrokken kennisinstellingen en een gemeente die een stimulerend economisch klimaat schept om ook in de toekomst de lokale en regionale economie te laten floreren. Die ambitie kan en wil de gemeente samen met de ondernemers en andere partijen in de stad vervullen.

Ook samenwerking met de regio wordt steeds belangrijker voor een gezonde lokale economie. Steden kunnen aan kracht winnen door meer van hun specifieke sterktes uit te gaan². In plaats van elkaar te beconcurreren, vullen Haarlem en omliggende gemeenten en steden elkaars kwaliteiten aan zodat de hele regio economisch aantrekkelijker wordt.

Proces

De staat van de Haarlemse economie als basis voor deze Economische Agenda, is bepaald aan de hand van onder meer de Economische Agenda van 2012, *Haarlem vitaal en ondernemend* en de Economische Monitor 2014³. Trends en ontwikkelingen werden in kaart gebracht (bijlage 2), resultaten van het Ondernemerspanel zijn geanalyseerd en er waren constructieve gesprekken met 25 partijen uit de stad, provincie en regio en de gemeenteraadsleden over de Haarlemse economie en de ambities. Met collega's van andere beleidsvelden zijn de kansen en prioriteiten voor de lokale economie verkend.

Aanleiding

Nieuwe economische ontwikkelingen door toenemende digitalisering, een ruimere kantoren- en winkelmarkt, een krappere hotelmarkt, een ruimere arbeidsmarkt en meer inwoners en bezoekers vormen naast het Coalitieakkoord Haarlem 2014-2018 Samen Doen! voor de gemeente aanleiding om een actuele economische koers te bepalen.

De werkgelegenheid in Haarlem daalde de afgelopen jaren, en door de verhuizing van een aantal bedrijven naar elders in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) nam de leegstand van kantoren toe. Verschillende van oorsprong sterke Haarlemse sectoren maken lastige tijden door. Er dienen zich ook kansen aan. Zo geeft 3D-printing de belangrijke status van Haarlem als grafische stad nieuwe impulsen. Daarnaast trekt Haarlem als bekende historische stad in de MRA veel toeristische en zakelijke bezoekers. Haarlem onderscheidt zich met haar geprezen duurzame bedrijventerrein Waarderpolder, een hoogwaardig woonklimaat en een bijna vaste plek in de top drie⁴ van de beste winkelsteden in Nederland.

¹ Zie Agenda Stad via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2015/01/09/agenda-stad-factsheet.html>

² Oort, F. van, Meijers, E., Thissen, M., Hoogerbrugge, M. en Burger, M. (2015). De concurrentiepositie van Nederlandse steden; van agglomeratiekracht naar netwerkkracht. Den Haag: Platform31

³ Bijvoorbeeld: de Economische Monitor 2014 (via https://www.haarlem.nl/fileadmin/bestanden/Feiten_en_cijfers/Monitors/Economische_monitor_2014.pdf)

⁴ Retail Gemeente Atlas

In deze agenda zetten we de koers uit voor groei en ontwikkeling van de sectoren waarin Haarlem sterk is, en de uitdagingen waar de lokale economie voor staat. Door onvoorziene factoren is het moeilijk economische groei te voorspellen. We benadrukken dat we de noodzakelijke inspanningen voor economische groei samen met partijen in de stad moeten realiseren.

Doel

De hoofddoelstelling van deze Economische Agenda is de economie van Haarlem te versterken met ruimte voor economische vernieuwing, nieuwe banen, bedrijven en bezoekers met hogere bestedingen. De Haarlemse economie wordt versterkt door samen met de partners in te zetten op de uitvoering van de onderstaande drie speerpunten:

- het ondernemingsklimaat te optimaliseren (hoofdstuk 1)
- sectoren die Haarlem tot een aantrekkelijke stad maken te versterken (hoofdstuk 2)
- kansen van de nieuwe economie te benutten (hoofdstuk 3)

De gemeente wil de economische dynamiek en kracht faciliteren, stimuleren en ondersteunen. Ondernemen, opleiden, uitvoeren, onderzoeken en innoveren doen bedrijven en (kennis)instellingen zelf. Voor de gemeente is samenwerking het sleutelwoord voor de toekomst. *Samen doen*. Deze wens en de invulling daartoe is terug te vinden in het uitvoeringsprogramma (hoofdstuk 4).

In gesprek met de stad

Omdat de economie snel verandert, wordt deze agenda periodiek herzien. Daarvoor wil de gemeente jaarlijks in gesprek met ondernemers en partijen uit de stad en wordt de economische agenda in 2019 geëvalueerd en zo nodig herzien.

1. DE BASIS OP ORDE

Werken aan het ondernemingsklimaat

Het ondernemingsklimaat van Haarlem is de basis van de economie, dat klimaat moet op orde zijn. Uit de laatste ondernemersklimaatpeiling blijkt dat Haarlemse ondernemers minder tevreden zijn over het ondernemersklimaat dan ondernemers in vergelijkbare steden. Haarlem wil daarom inzetten op optimalisering van dit ondernemingsklimaat en daarvoor met ondernemers en partners in de stad verder werken aan:

- ruimte voor bedrijvigheid
- optimale dienstverlening aan ondernemers
- goede bereikbaarheid van de stad en haar bedrijven en instellingen
- evenwichtige arbeidsmarkt; aansluiting van onderwijs op het bedrijfsleven
- duurzaam ondernemen
- een sterke profilering van de stad

Ruimte voor bedrijvigheid

Fysieke ruimte voor ondernemers en een goede mix van bedrijven zijn noodzakelijk voor innovatie en economische dynamiek. Grote maatschappelijke trends als mondialisering, individualisering, vergrijzing, klimaatverandering en technologische ontwikkelingen leiden ook voor Haarlem tot leegstand en stevige ruimtelijke transformatieopgaven. Het uitgangspunt bij die opgaven is een betere benutting van de kwaliteiten van het bestaande fysieke weefsel van de stad. Het gaat niet zo zeer om méér, maar om ánders, met meer variatie en kwaliteit. De Waarderpolder is daar een mooi voorbeeld van. De samenwerking tussen georganiseerd bedrijfsleven en gemeente heeft daar de afgelopen jaren veel collectieve voorzieningen opgeleverd, zoals een huisvestings-, een energie- en een arbeidsmobiliteitscoach. In 2009 won de Waarderpolder de prijs voor het best geherstructureerde bedrijventerrein in Nederland. In 2015 werd het bedrijventerrein beloond met de Metropoolregio Amsterdam-award. Haarlem heeft de ambitie om de kwaliteiten van de Waarderpolder als hoogwaardig bedrijventerrein verder te versterken en haar positie als beste geherstructureerde bedrijventerrein van de MRA te houden en uit te bouwen.

Ook monofunctionele werkgebieden kunnen anders en gevarieerder worden ingericht. Zo transformeerde het terrein aan de Westergracht de afgelopen jaren van monofunctioneel bedrijventerrein tot een gebied met gemengde winkel-, werk- en woonfunctie. De komende jaren zullen ook andere monofunctionele werkgebieden zoals het middengebied in Schalkwijk, de Egelantier en het Slachthuisterrein transformeren.

“De kennisindustrie zal in de toekomst nog sterker gaan groeien in Haarlem. Mensen gaan steeds meer maken met hun hoofd. Wonen en werken zullen steeds meer gaan mengen, ook fysiek.”

- John Meulemans; Netwerk023 en 3sixtyfive

Haarlem onderscheidt zich in de MRA als broedplaats voor innovatieve ontwikkelingen, creativiteit en startups. In de stad moet ruimte bestaan voor kleine bedrijvigheid, flexibele informele werkplekken en ontmoetingen. Zzp'ers houden steeds vaker kantoor in cafés, bibliotheken en bedrijfsverzamelgebouwen. Met de stijging van het aantal zzp'ers lijkt ook de behoefte aan woon-werkwoningen toe te nemen. In de nieuwe woonvisie wordt dit gekwantificeerd.

Optimale dienstverlening aan ondernemers

Ondernemers houden de Haarlemse economie draaiende en zorgen voor werkgelegenheid. Het is daarom belangrijk dat de gemeente met ze meedenkt. De behoeften van ondernemers variëren als het gaat om ondersteuning en dienstverlening. De gemeente speelt met de inzet van verschillende programma's en trajecten in op deze verschillende behoeften. Zo biedt de gemeente samen met het UWV een traject voor inwoners die een bedrijf willen starten vanuit een WW- of bijstandsuitkering. Bestaande ondernemers die in moeilijke tijden verkeren en ondersteuning nodig hebben kunnen een beroep doen op de Bbz (Besluit bijstandverlening zelfstandigen). Om netwerkvorming en groei te stimuleren bij bestaande ondernemers biedt de gemeente diverse faciliteiten. Zo is in 2015 in samenwerking met Haarlem Marketing een online platform geïntroduceerd. Ondernemers vinden er gemeentelijke informatie, praktische tips voor starters en ondernemersnieuws, maar ook koppelingen naar ondernemersnetwerken, huisvestingsmogelijkheden en vergaderlocaties. Het platform is bereikbaar via www.ondernemeninhaarlem.nl en www.haarlem.nl. Ook andere instanties als bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel, of de Belastingdienst bieden ondersteuningsprogramma's en -instrumenten voor ondernemers. Het georganiseerd bedrijfsleven, zoals (Young) MKB Haarlem, de Centrum Managementgroep (CMG), Industriekring Haarlem (IKH) en ondernemersverenigingen ondersteunt, vaak ook in samenwerking met de gemeente, ondernemers met seminars, coaching, netwerkbijeenkomsten en trainingen.

“Jonge ondernemers hebben vooral baat bij snel en digitaal contact met de gemeente. Het is de generatie van quick and dirty, in de goede zin van het woord.”

- Rob Wieleman; Kennemer Business

Van een sterk sturende gemeente verschuift het accent naar een gemeente die meer mogelijk maakt met minder regels waar dat kan. In de afgelopen jaren heeft de gemeente de regels verminderd en de procedures vereenvoudigd, en dit proces gaat door. Voor ondernemers is de administratieve lastendruk reeds sterk afgenomen. De dienstverlening van de gemeente is de afgelopen jaren steeds makkelijker geworden. Ondernemers kunnen met

vragen via één telefoonnummer (14023) terecht en steeds meer zaken online regelen. Verder staan hun een ondernemersloket, accountmanagers, gebiedsverbinders en -managers, een evenementencoördinator en een centrummanager ten dienste. Met enquêtes van het Ondernemerspanel kunnen ondernemers vier keer per jaar hun mening geven over de dienstverlening van de gemeente en worden verbetertips opgehaald en uitgevoerd. In de Dienstverleningsvisie 2016 worden ambities en doelstellingen over de dienstverlening uitgewerkt om Haarlemmers optimaal te faciliteren. Als klant, bewoner en ondernemer.

Goede bereikbaarheid van de stad en haar bedrijven en instellingen

Haarlem is via weg, spoor en water goed verbonden met de regio en de nationale luchthaven Schiphol. Die bereikbaarheid staat sterk onder druk. De economische kracht van de MRA, het belang van stedelijke gebieden en de regionale krachtenbundeling zetten de grotere mobiliteitsvraagstukken prominent op de agenda. Door de sterke uitgaande pendel zijn vooral de verkeersstromen via de A200, de N205 en de A9 tussen Haarlem, Amsterdam en Schiphol groot. Haarlem wil goed bereikbaar blijven, daar is de afgelopen jaren sterk op ingezet. Zo wordt de Oudeweg in de Waarderpolder veiliger voor fietsers met de aanleg van vrij liggende fietspaden. Daarnaast wordt de Figebrug aangelegd; een fietsbrug die de Waarderpolder verbindt met de stad. Ook is de gemeente in gesprek met de provincie over verbreding van de Waarderweg.

“Met het openbaar vervoer is Haarlem goed bereikbaar. Ik mis alleen nog een nachtverbinding met Amsterdam. De nachtbus is voor veel mensen slecht vindbaar. Er moeten op vrijdag en zaterdag twee of drie nachttreinen komen.”

- Falco Bloemendal; Koninklijke Horeca Haarlem

Het openbaar vervoer zit in de lift. Steeds meer reizigers nemen de bus naar Amsterdam. Om aan de vraag te kunnen voldoen, worden al meer grotere bussen ingezet. En de gemeenteraad staat positief tegenover een aansluiting op het nachtnet op de vrijdag en de zaterdag.

Aansluiting van onderwijs op het bedrijfsleven

Voor een evenwichtige arbeidsmarkt

Op dit moment vraagt de werkloosheid aandacht, op de langere termijn wordt krapte op de arbeidsmarkt waarschijnlijk weer een belangrijker thema. Dat speelt nu al in de technische sectoren. De afgelopen jaren liet de Haarlemse arbeidsmarkt ondanks de economische laagconjunctuur de nodige veerkracht zien. De werkloosheid ligt onder het landelijk gemiddelde en is ook ten opzichte van de andere gemeenten in de MRA laag. De arbeidsmarkt houdt geen rekening met gemeentegrenzen. Het grootste deel van de Haarlemse beroepsbevolking werkt buiten de eigen gemeente en een groot deel van de inwoners uit de regio werkt in Haarlem.

“Als je de kans hebt om de technische of creatieve opleidingen van Haarlem te versterken zal er veel gebeuren. Heel veel start-ups komen van studenten. Zij doen het naast hun studie, en komen ook op de netwerkbijeenkomsten. Ze hebben weinig nodig om te starten en worden begeleid vanuit school. Daarnaast is de ondernemersmentaliteit die zij meebrengen goed voor je stad”

- John Meulemans; Netwerk 023

Door de vergrijzing zal een groot deel van de beroepsbevolking het arbeidsproces verlaten. De vervangingsvraag wordt ingeschat op zo'n 2,8 procent per jaar van het totaal aantal banen. Afhankelijk van de vergrijzing kan de vervangingsvraag per bedrijfssector verschillen. Daarnaast verandert de arbeidsmarkt. Technologische en maatschappelijke ontwikkelingen vragen om professionals van een nieuw kaliber. Het economisch belang van kennis neemt toe. Deze ontwikkeling is in Haarlem onder andere zichtbaar met de komst van de 3D Makers Zone als kenniscentrum voor 3Dprinten in de Waarderpolder.

Bij een goed functionerende regionale arbeidsmarkt hoort een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt of het bedrijfsleven. Werkgevers hebben behoefte aan gekwalificeerd personeel. Dat vereist een sterke verbinding tussen MBO- en HBO-instellingen en de bedrijven in Haarlem en de regio. De gemeente werkt hiertoe al intensief samen met INHolland en het Nova College.

Het aantal expats in de MRA neemt toe met de komst van internationale bedrijven en de ontwikkeling van onze bedrijven tot multinationals. In Amsterdam, Hilversum en Amstelveen zijn al internationale scholen gevestigd. Het aantal expats in Zuid-kennemerland is inmiddels zo groot geworden dat vanuit het onderwijs de eerste initiatiefnemer voor een internationale school zich in onze regio gemeld heeft. Dit initiatief wordt op dit moment met basis- en middelbare scholen afgestemd.

De internationalisering van onze samenleving vraagt hiernaast ook om internationalisering van het reguliere onderwijs in Haarlem. Meertalig onderwijs, internationale vakken en een internationale oriëntatie van het bestaande vakkenpakket maken onderdeel uit van het aanbod van veel scholen, van basisonderwijs tot HBO.

Duurzaam ondernemen

Een duurzame economie is een speerpunt van Haarlem en wordt beschouwd als een steeds belangrijker vestigingsvoorwaarde voor bedrijven. Het vermindert de milieudruk en creëert ruimte voor duurzame lokale en regionale productie van energie, grondstoffen en voedsel. De energiecoach van de Waarderpolder heeft aangetoond dat het Haarlemse bedrijfsleven veel belangstelling heeft voor energiebesparing en duurzame energieopwekking.

“Duurzaamheid is een belangrijke voorwaarde voor bedrijfsvoering. Je kunt bijna geen bedrijf meer beginnen zonder dat duurzaamheid onderdeel is van je bedrijfsplan”

– Alexander Westerwoudt; Rabobank

De gemeenteraad heeft op 10 september het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019 vastgesteld, dat onder anderen over de ondernemers in de stad gaat. Het omvat plannen om energiebesparing te stimuleren, collectieve samenwerking tussen ondernemers en duurzame bedrijvigheid te bevorderen, en een circulaire economie te worden. Eén van de doelstellingen is groei van de werkgelegenheid op het gebied van duurzaamheid.

Een sterke profilering van Haarlem

Het imago van Haarlem bepaalt de houding van bewoners, bezoekers en bedrijven ten opzichte van de stad en de aantrekkingskracht ervan. In een wereld waarin steden steeds meer op elkaar lijken, moet Haarlem zich profileren en onderscheiden en excelleren. Ook de zichtbaarheid van Haarlem in de MRA is heel belangrijk.

“Het imago van Haarlem moet in ons hoofd zitten, zodat we allemaal afwegen: past deze keuze bij Haarlem? Het grotere belang vooropstellen, dan maak je echt grote winst met zijn allen.”

- René Kint; Haarlem Centraal

Sinds 2009 heeft de stad met stichting Haarlem Marketing een eigen citymarketingorganisatie. Haarlem Marketing zet zich in om samen met bedrijfsleven, culturele instellingen, horeca en detailhandel het imago van de stad te versterken, zodat er meer bezoekers komen, bewoners trotser zijn op hun stad en het bedrijfsleven floreert. In 2015 heeft Haarlem Marketing het manifest ‘Adem Haarlem’ geïnitieerd, waarin wordt samengewerkt met publieke en private organisaties. Dit manifest is gebaseerd op de kernwaarden oorspronkelijkheid, kwaliteit en menselijke maat en zet Haarlem neer als een comfortabele woon- en werkstad, aantrekkelijke reisbestemming en een kweekvijver voor creatief talent. Deze campagne wordt in 2016 uitgebreid om ook de Waarderpolder en ondernemend Haarlem op de kaart te zetten. VVV Haarlem, onderdeel van Haarlem Marketing, verzorgt de toeristische informatievoorziening en speelt ook een belangrijke rol bij het overdragen van het DNA van Haarlem.

Ook het bedrijfsleven speelt een grote rol bij het versterken van de zichtbaarheid van Haarlem. Er zijn al diverse Haarlemse bedrijven en instellingen ambassadeur voor de stad. Als ambassadeur brengen zij de kwaliteiten van Haarlem als vestigingsplaats over het voetlicht voor nationale en internationale bedrijven. Samen met het bedrijfsleven wordt in 2016 een Bidbook gemaakt voor de acquisitie van nieuwe bedrijven in de Waarderpolder. Naast het inventariseren van de uitbreidingsbehoefte van Haarlemse bedrijven door goed relatiebeheer legt de gemeente contacten met bedrijven buiten Haarlem die een nieuwe vestigingsplaats zoeken. De samenwerking met het platform voor de acquisitie van nieuwe bedrijven in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) wordt onderzocht.

2. AANTREKKELIJKE STAD

Een onderscheidend profiel

Door haar unieke ligging, monumentale binnenstad, industrieel erfgoed, en goede bereikbaarheid van werk én natuur wordt de kwaliteit van leven in Haarlem geroemd. Sterke punten zijn hoogwaardige en gevarieerde detailhandel en horeca, het brede aanbod aan cultuur en evenementen, en de creatieve industrie met talent en ondernemerszin. Bovendien onderscheidt Haarlem zich door de open houding ten opzichte van nieuwe ontwikkelingen, producten en ideeën.

Door die aantrekkingskracht stijgt de hoogopgeleide creatieve (beroeps)bevolking. Dat is positief voor de lokale economie omdat deze groep meer geld besteedt en eerder een eigen bedrijf begint. Het is ook prettig voor ondernemers omdat ze er productievere medewerkers vinden. En dat heeft weer een positief effect op de leefbaarheid en het innovatieklimaat. Haarlem wil de kwaliteiten die de stad zo aantrekkelijk maken, koesteren en vergroten. Daarom willen wij met ondernemers en partners in de stad de komende tijd de volgende sectoren versterken:

- detailhandel en horeca
- toerisme
- creatieve industrie, kunst en cultuur

Detailhandel en horeca

Met een bijna vaste plaats in de top drie van beste winkelsteden in Nederland en een derde plaats in 2015 als het gaat om de horeca⁵ heeft Haarlem een solide basis. Haarlem heeft de ambitie om die positie te behouden en te vergroten.

“De detailhandel is echt een kracht van Haarlem. Daar moeten we alert op blijven: zorgen dat winkels niet leegkomen en in de gaten houden dat er voor de kleine, mooie winkels niet een keten terugkomt”

-Maarten Meurkens; Meurkens&Meurkens

Om in een veranderend winkellandschap onderscheidend te blijven, faciliteren we nieuwe winkel- en horecaconcepten en willen we de samenhang tussen winkels en horeca versterken. Hier liggen kansen voor verdere clustering, samenwerking en innovatie. De horeca krijgt extra groeikansen door de trend van horeca als alternatieve werkplek. Het detailhandelsbeleid wordt vastgelegd in de nieuwe Detailhandelsvisie Haarlem Winkelstad.

⁵ <http://www.qanda.nl/nl/retail-gemeente-atlas-ranglijst-2015>

Toerisme, (cultuur)evenementen

Door de vergrijzing en het toenemend aantal toeristen zal de toerismesector de komende jaren blijven groeien, ook in Haarlem. Intensieve samenwerking met de regio droeg daar de afgelopen jaren aan bij, bijvoorbeeld binnen het project Amsterdam Bezoeken Holland Zien (ABHZ). De regionale hotelmonitor biedt een overzicht van de beschikbare hotelbedden in de regio en geeft prognoses over nieuwe hotelvestigingen ook in Haarlem. Dat biedt inzicht in de regionale balans, afstemming tussen hotelplannen en vraag en aanbod van hotelkamers. Haarlem Marketing is verantwoordelijk voor de marketing van Haarlem. Zij coördineert de Haarlemse VVV, ontwikkelt toeristische producten, werkt samen met cultuurorganisaties aan een betere zichtbaarheid van cultuur in Haarlem en ontwikkelt samen met de verschillende Haarlemse congreslocaties een MICE⁶ actieplan.

Het culturaanbod van Haarlem wordt alom gewaardeerd, zowel door inwoners als bezoekers. Ook de vele monumenten in de stad met fraaie gevels zorgen voor sfeer. De Grote of St.-Bavokerk met daarbinnen het beroemde Müllerorgel en de Kathedrale Basiliek Sint Bavo 'de Sagrada Familia' van Haarlem zijn indrukwekkende bouwwerken die veel toeristen naar Haarlem trekken.

Meerdere grote tentoonstellingen, festivals en theaterproducties kunnen rekenen op landelijke en zelfs internationale belangstelling. In najaar 2018 betekent de grote Leonardo da Vinci tentoonstelling in Teylers Museum een extra impuls. Tezelfdertijd presenteert ook het Frans Hals Museum een aansprekende expositie rond Frans Hals. Speciale arrangementen worden voorbereid om bezoekers van Haarlem tot een langduriger verblijf aan te sporen. Bijzonder in datzelfde jaar is dat zowel de Stadsschouwburg als De Toneelschuur een jubileum vieren, respectievelijk het 100- en het 50-jarig bestaan.

“Ik denk dat er voor Haarlem mooie kansen liggen op het gebied van de zakelijke evenementen en congressen. Als de verschillende partijen in de stad goed samenwerken, kunnen we Haarlem echt op de kaart zetten als congreslocatie.”

- Jaap Lampe; Philharmonie en Stadsschouwburg

Ook voor watertoeristen is Haarlem aantrekkelijk. De inspanningen die afgelopen jaren op het watertoerisme zijn ingezet, hebben vruchten afgeworpen. In 2010 waardeerden deelnemers aan het Klanttevredenheidsonderzoek Pleziervaart Haarlem daarvoor met een 7 en in 2013 met een 7,4. Haarlem wil dit cijfer verder laten stijgen.

De riviercruisevaart is een belangrijke groeimarkt in Amsterdam en de regio, al kan Haarlem daar meer van profiteren. In 2014 waren er 2473 aanlopen, waarvan 1685 in Amsterdam. De gemeente werkt daarom steeds nauwer samen met Amsterdam Cruise Port en Haarlem Marketing om (inter)nationale riviercruise- en motorchartervaartschepen naar de stad te trekken. In 2015 waren er tot nu toe 37 aanlopen van riviercruiseschepen, terwijl de stad pas

⁶ MICE: Meetings Incentives Conventions en Exhibitions.

sinds 2012 bereikbaar is voor dit type schepen. De ambitie ligt op honderd schepen per jaar, waarbij de komende jaren sterk ingezet wordt op capaciteitsuitbreiding van aanleglocaties.

Ook veelzijdige en sterke Haarlemse evenementen als Bevrijdingspop, het Houtfestival en de Stripdagen dragen bij aan de aantrekkelijkheid van de stad. Zo was Haarlem in 2014 de populairste stad als het gaat om evenementenbezoek⁷. Hoewel de gemeente in het evenementenbeleid heeft moeten bezuinigen, willen we met een gedreven evenementencoördinator en samen met de stad een plek in de top drie van populairste evenementensteden houden. Dat samenwerking kan leiden tot mooie resultaten bleek in 2014 tijdens een succesvolle editie van Serious Request. Samen werken aan Serious Request leidde ook voor de langere termijn tot nieuwe, verrassende coalities tussen ondernemersverenigingen.

Creatieve industrie, kunst en cultuur

De creatieve industrie levert een belangrijke bijdrage aan het innovatie- en vestigingsklimaat van Haarlem en past goed bij het DNA van de stad. De creatieve industrie schept werkgelegenheid en omzet, maar minstens zo belangrijk is de meerwaarde voor andere bedrijven en instellingen in de stad. Creatieve producten en diensten ondersteunen bedrijven en instellingen immers ook bij marketing, communicatie, productontwikkeling en innovatie. Op het gebied van boekdrukkunst, musea en cultuur heeft de stad een lange en rijke traditie. Initiatieven als de Kunstlijn, Klein Haarlem en Parksessies, maar ook het feit dat veel bekende schrijvers en muzikanten in Haarlem wonen en werken, laten zien dat het creatief ondernemerschap bij Haarlem hoort. Met Toneelschuur Producties en Conservatorium Haarlem heeft Haarlem unieke parels in huis op het vlak van theater en muziek.

“Het zou mooi zijn als de zakelijke dienstverlening en de creatieve industrie meer verbinding zouden krijgen, ook bijvoorbeeld tussen de verschillende bedrijfsverzamelgebouwen waar zij zitten. Want de zakelijke dienstverlening heeft de creatieve industrie nodig en andersom”

- Remco van Musscher; Young MKB Haarlem

Met het project ‘Nieuwe Energie op de Creatieve As’ is ingezet op netwerkvorming en een grotere zichtbaarheid van de creatieve industrie. Stichting Klein Haarlem met haar Creatieve Universiteit en Netwerk023 bouwen verder aan een levendige creatieve industrie. Haarlem heeft de ambitie om in de toekomst naast Amsterdam de creatiefste stad van de MRA te zijn en te blijven.

⁷ Themarapport van CVO uit maart 2015, door NBTC.NIPO (bezoek door Nederlanders)

3. NIEUWE ECONOMIE

Haarlem: stad van de nieuwe economie

De opkomst van de nieuwe economie is in Haarlem duidelijk zichtbaar. De kansrijke innovatieve en vernieuwende ideeën sluiten naadloos aan bij het DNA van Haarlem, en verdienen extra aandacht. In de nieuwe economie hebben subgroepen hun eigen kenmerken en toegevoegde waarde voor de stad. Haarlem wil het potentieel van de nieuwe economie benutten.

Startups en het startup klimaat

Startups zorgen voor innovatie en dat stimuleert de economie. Bovendien hebben innovaties vaak een duurzaam karakter en leiden ze tot nieuwe banen. Haarlem zet niet alleen stevig in op een goed ondernemingsklimaat voor startups in de stad, maar ook in de regio. Zo is in 2014 Haarlemvalley gestart. De gemeente faciliteert dit lokale initiatief. Jaarlijks kunnen startups via *Present Your Startup* meedingen naar de prijs voor de meest innovatieve startup van Haarlemvalley. In 2015 waren dat er maar liefst vijftig. Met een provinciaal fonds voor startups, met kredietunies en crowd funding komen nieuwe kredietvormen beschikbaar.

“Hier is een goed groeiklimaat voor startups. En ook een goed woonklimaat waarmee je kunt zeggen: hier heb je alles wat je wilt.”

-Valerie Vallenduuk; Haarlemvalley

Nuttig voor startups, maar ook voor andere bedrijven; de gemeente Haarlem loopt voorop op het gebied van open en big data. Als eerste gemeente in Noord-Holland had Haarlem een open dataportaal op haar website. Zij wil zich verder ontwikkelen als Smart City en werkt hierbij samen aan smart oplossingen voor uitdagingen in het publieke domein met innovatieve bedrijven in de stad.

De nieuwe maakindustrie

Smart industry met trends als het internet der dingen en robotica bieden nieuwe mogelijkheden voor innovatieve businessmodellen. Door dalende kosten van materiaal en gereedschap, de beschikbaarheid van informatie via snelle en goedkope computers en de opkomst van digitale fabricagetechnieken als 3D-printers en lasercutters kan iedereen zijn eigen fabrikant, ontwikkelaar en ondernemer worden. Een van de zichtbaarste Haarlemse initiatieven zijn MAAK Haarlem en de 3D Makers Zone in de Waarderpolder.

“Haarlem heeft een rijke geschiedenis op het gebied van schilders, schrijvers en drukkers, daarom passen de creatieve industrie en de 3Dprint-sector ook zo goed bij onze stad.”

– Laura van der Wijden; Museum Haarlem

De initiatiefnemers van de 3DMakers Zone haalden in 2015 in samenwerking met de gemeente via het Platform Regionale Economische Stimulering (PRES) 150.000 euro subsidie

binnen. Bij de 3D Makers Zone kunnen MKB-bedrijven kennis en ervaring opdoen met 3D-printtechnieken en samenwerken met kennis- en onderwijsinstellingen. Het is de ambitie van Haarlem dat 3D Makers Zone op het Maakterrein hét kenniscentrum en Fieldlab worden op het gebied van 3Dprinten en smart industry in MRA voor ondernemers, studenten en andere partijen.

Sociaal ondernemerschap

Ook *social enterprises* worden steeds zichtbaarder in de Haarlemse economie. Het zijn ondernemingen die primair het maatschappelijk belang dienen en die in hoge mate financieel zelfvoorzienend zijn. Sociale ondernemingen dragen bij aan maatschappelijke vernieuwing en bieden innovatieve oplossingen voor complexe vraagstukken rond bijvoorbeeld gezondheid(szorg), veiligheid en leefbaarheid, arbeidsparticipatie en voedsel- en energievoorziening.

“De gemeente Haarlem zou de sociaal ondernemers die maatschappelijke impact boven winst stellen, moeten koesteren en als het kan inzetten om bepaalde thema’s bij de gemeente op te lossen. Je hebt allemaal impact als primaire doelstelling. Daar kun je elkaar vinden. Een project kan bijvoorbeeld waardevol zijn voor het milieu, maar ook invloed hebben op het sociale domein.”

- Joris Kramer; Entremedio

De opkomst van sociaal ondernemers in Haarlem is onder andere zichtbaar in het initiatief Kracht in Haarlem (KiH) in 2015. Het verbindt projecten en initiatieven van maatschappelijke ondernemers en bestaande netwerken en draagt bij aan de steeds grotere deeleconomie in Haarlem. In samenspraak met de stad werken we beleidslijnen voor deze groep ondernemers uit.

Circulaire economie

Binnen duurzaam ondernemen is het uitgangspunt om in Haarlem de omslag te maken naar de circulaire economie. Het gaat om circulaire verdienmodellen. Het lineaire systeem van nu, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het eind van hun levensduur worden vernietigd, maakt plaats voor een economisch systeem dat is gericht op hergebruik van producten, energie en grondstoffen. De winstgevendheid van onze bedrijven wordt niet langer bepaald door de productie van gebruiksgoederen. Waardecreatie staat centraal; vernietiging wordt verleden tijd. Dat geldt voor materialen, energie, en leefmilieu, maar ook voor menselijke, sociale hulpbronnen en waarden.

Met MooiZooi, Dopper, StayOkay Haarlem, Evoswitch en Maurits Groen als boegbeelden, past de circulaire economie bij het DNA van Haarlem als stad die maatregelen neemt om de klimaatopwarming van de aarde tegen te gaan. In 2015 is met Circus Circulair Festival gestart met een intensieve gezamenlijke inzet op de circulaire economie van Haarlem. Samen met de koploper bedrijven zullen we nu de kansen die de circulaire economie biedt verder uitbouwen in een actieprogramma circulaire economie dat in 2016 wordt opgesteld.

GEMEENTE HAARLEM
GEMEENTE HAARLEM

4. INZET GEMEENTE

Samen doen!

De economische ontwikkeling van Haarlem is afhankelijk van het samenspel van ondernemers, consumenten, werkgevers, opleidingsinstituten en talloze andere partijen in de stad. De rol van de overheid is beperkt, samen doen is het credo.

“Zoek de goede rol. Aanjagen, faciliteren en stimuleren; het zijn open deuren. Maar vooral zorgen dat er verbonden wordt. Haal er goede mensen bij.”

- Rob Wieleman; Kennemer Business

De hoofddoelstelling van deze Economische Agenda is de economie van Haarlem te versterken met ruimte voor economische vernieuwing, nieuwe banen, bedrijven en bezoekers met hogere bestedingen. Een concreet uitvoeringsprogramma is dan van belang. De acties waarbij team Economie verantwoordelijk is, worden benoemd in het eerste deel van het uitvoeringsprogramma.

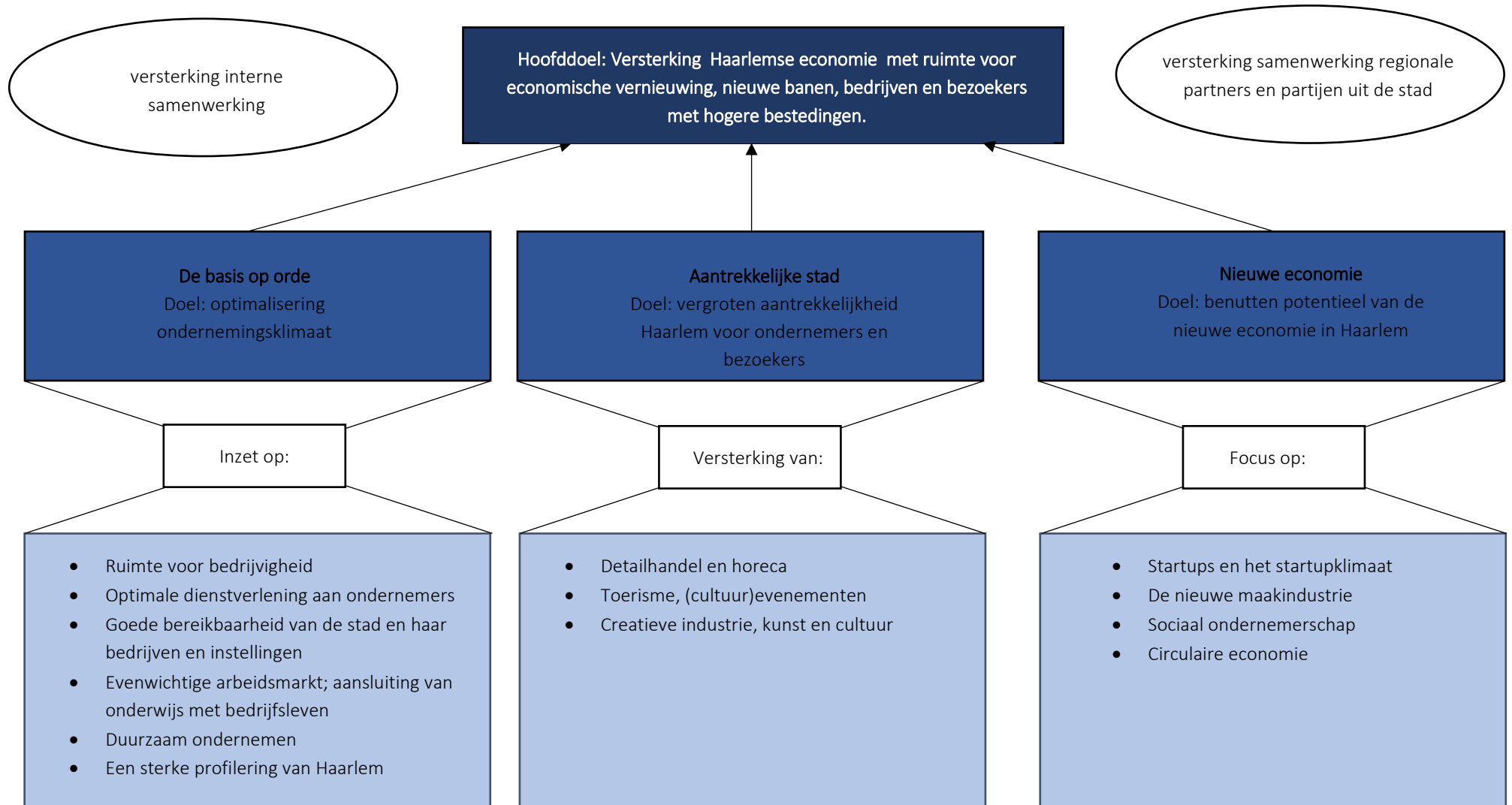
Ook andere afdelingen van de gemeente zijn verantwoordelijk voor zaken die de Haarlemse economie beïnvloeden. Team Economie wil daarom de komende tijd de interne samenwerking versterken op onderwerpen die in het tweede deel van het uitvoeringsprogramma aan bod komen. Deze samenwerking wordt mede zichtbaar in de gebiedsprogramma's die jaarlijks worden opgesteld.

De economie van Haarlem is sterk afhankelijk van het samenspel tussen ondernemers, consumenten, werkgevers, opleidingsinstituten en talloze andere partijen in de stad en de regio. In het derde deel van het uitvoeringsprogramma wordt benoemd met wie team Economie in de stad en regio samenwerkt.

“De Bibliotheek Zuid-Kennemerland staat in de startblokken om een Fablab op te richten. Hiermee creëert Haarlem een kennisplatform voor internationale uitwisseling en wordt ruimte geboden voor experimenten. Er worden partners gezocht die zich hierbij willen aansluiten.”

-Roxane van Acker; Directeur Bibliotheek Zuid-Kennemerland

Structuur Economische Agenda

Team Economie

De basis op orde

Doel: optimalisering ondernemingsklimaat (stijging cijfer ondernemingsklimaat)

Team Economie	Samen met	Bereikt in 2018
Ruimte voor bedrijvigheid		
Stelt een Actieplan Leegstand op, is opdrachtgever voor de uitvoering en de monitoring van de aanpak van leegstand winkels in Haarlem. De nadruk ligt op de stadsdeelwinkelcentra Cronjé en Schalkwijk, naast de Binnenstad.	afdeling Ruimtelijk Beleid en pop-up winkelverbinder	Winkelleegstand Haarlem gemiddeld 1 procent lager dan vergelijkbare steden (bron: Locatus)
Actualiseert de uitvoeringsstrategie kantoren(leegstand) 2010-2040 om de kantorenmarkt in de MRA, en dus ook in Haarlem, in 2020 weer in evenwicht te brengen.	MRA	Kantorenleegstand Haarlem gemiddeld 1 procent lager dan MRA referentiegemeentes (bron: kantorenmonitor)
Optimale dienstverlening		
Zet zich in voor persoonlijke en op maat dienstverlening aan ondernemers met een bovengemiddeld rapportcijfer in 2020	Dienstverlening, Veiligheid en Vergunningen en Gebiedsontwikkeling en Beheer (GOB)	Rapportcijfer 'Communicatie met bedrijfsleven' uit de ondernemingsklimaatpeiling is op niveau van vergelijkbare steden (bron: peiling ondernemersklimaat)

Bezoekt bedrijven om feedback te krijgen en verbindingen te leggen		Rapportcijfer 'Communicatie met bedrijfsleven' uit de ondernemingsklimaatpeiling is op niveau van vergelijkbare steden
Breidt het aantal deelnemers aan het Ondernemerspanel uit	afdeling Onderzoek en Statistiek DIA	Van 420 naar 600 leden
Aansluiting van onderwijs op bedrijfsleven		
Evalueert de Arbeidsmarktagenda en is opdrachtgever voor de uitvoering	afdeling Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ondernemers en instellingen	Arbeidsmarktagenda up-to-date ⁸ (met acties om de kansen te vergroten voor iedereen die aan de arbeidsmarkt wil deelnemen)
Werkt mee aan het Stagebureau Waarderpolder. Bij gebleken succes wordt dit in de hele stad opgezet.	Parkmanagement Waarderpolder	Verhoging van stage rendement door betere matches in heel Haarlem.
Zet in op het verkrijgen van EFRO- en RIF- subsidie voor toegepast technisch onderwijs in 3D Makers Zone	3D Makers Zone, onderwijsinstellingen en MRA	Subsidies zijn binnen, realisatie technisch onderwijs 3D Makers Zone, zoals een leer-werkbedrijf 3D printen (zie http://www.3dmakerszone.com/pdf/brochure_nl.pdf)
Een sterke profilering van Haarlem		
Stuurt als subsidieverstrekker Haarlem Marketing aan	Haarlem Marketing	Uitvoering werkplan Haarlem Marketing (met acties voor nieuwe (zakelijke/congres) bezoekers met hogere bestedingen in 2018 t.o.v. 2015 <u>Nationale bezoekers</u>

⁸ Zie ook <https://gemeentebestuur.haarlem.nl/Vergaderingen/Raad/2014/13-maart/19:30/Arbeidsmarktagenda-2014-2016/>

		<p>In top 5 Nederlandse stedentrips</p> <ul style="list-style-type: none"> • In top 10 Nederlandse toeristensteden • Stijging aantal nationale bezoekers met 20% • Stijging aantal hotelovernachtingen met 25% • Stijging gemiddelde besteding per persoon per dag met 5% <p><u>Internationale bezoekers</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Stijging verblijfsduur internationale dagbezoekers met 10% • Stijging verblijfsduur internationale verblijfbezoekers met 10% • Stijging aantal hotelovernachtingen met 25% • 10% van de potentiële internationale bezoekers associeert Haarlem met 'Authentic Haarlem' • Stijging gemiddelde dagbesteding per persoon met 10% <p><u>Zakelijke (congres) bezoekers</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Stijging associatie Haarlem als unieke, zakelijke bestemming bij zakelijke (congres) bezoekers. • Stijging met 50% van het aantal zakelijke (congres) bezoeken aan Haarlem en omgeving
Vraagt bedrijven en instellingen als ambassadeurs voor Haarlem en faciliteert dit ambassadeurschap voor de acquisitie van nieuwe bedrijven	Bedrijfsleven	Verdubbeling van het aantal grote bedrijven en instellingen dat ambassadeur is voor Haarlem (8 in 2015)
Acquisitie nieuwe bedrijven Waarderpolder door Bidbook met positionering Waarderpolder	GOB, Bedrijfsleven (IKH), Communicatie	Bidbook in 2016

Aantrekkelijke stad

Doel: vergroten aantrekkelijkheid Haarlem voor inwoners en bezoekers (faciliteren van stijging inwoners en toeristische bezoekers)

Team Economie	Samen met	Bereikt in 2018
Detailhandel en horeca		
Versterking samenwerking CMG	Centrum Managementgroep	Top vijf Nederland:
Faciliteert nieuwe winkel- en horecaconcepten	Centrum Managementgroep, afdeling Ruimtelijk Beleid	Beste Winkelstad Beste Horecastad
Stelt de detailhandelsvisie op, stemt regionaal nieuwe winkelontwikkelingen af en is opdrachtgever voor de uitvoering, monitoring en evaluatie		Beste Toeristenstad (stijging positie aantal binnenlandse toeristen van 6e naar 5e plek van middelgrote steden) (bron: CVO)
Stimuleert innovatie bij detailhandel en horeca	Centrum Management Groep	Drie pilots Nieuwe Winkelstad-Smart City, met gebruik van wifi, open data
Ondersteunt wijkwinkelcentra, zoals Cronjé, het Marsmanplein, Schalkwijk.	Gebiedsontwikkeling en Beheer	Economische versterking en straatmanagement
Toerisme, (cultuur)evenementen		
Stelt hotelbeleid op, faciliteert de uitvoering, monitoring en evaluatie.	Haarlem Marketing, afdeling Ruimtelijk Beleid, afdeling	5 procent meer hotelkamers

	Gebiedsontwikkeling en Beheer	
Versterkt de aantrekkelijkheid van Haarlem als cultuurstad voor toeristen	Haarlemse culturele instellingen, team cultuur gemeente	Stijging verblijfsduur internationale dagbezoekers met 10% en nationale dagbezoekers met 5% in 2018 to.v. 2015 o.a. door tentoonstelling Leonardo da Vinci in 2018 in het Teylermuseum. Top 5 beste culturele aanbod
Versterkt de aantrekkelijkheid van het Watertoerisme door aansluiting op het sloepennetwerk, capaciteitsuitbreiding van aanleglocaties en verbetering van de bereikbaarheid van Haarlem als riviercruiselocatie	Amsterdam Cruiseport, ondernemers, afdeling Gebiedsontwikkeling en Beheer, Havendienst, Haarlem Marketing	Stijging cijfer watertoerisme naar 7,5
Actualiseert Evenementenbeleid en voert dit uit door ondersteuning kwalitatief hoogwaardige evenementen en versterking netwerkvorming.	Culturele instellingen	Top vijf Nederland beste evenementenstad
Versterkt netwerkvorming evenementenorganisaties	Organisatoren evenementen	Onderzoek opzet evenementenplatform
Creatieve industrie, kunst en cultuur		
Vergroot de zichtbaarheid van de creatieve industrie, kunst en cultuur in Haarlem	Creatieve ondernemers	Creatieve industrie in top 3 van de referentiegemeentes met percentage banen van Haarlem totaal (bron: LISA)

De nieuwe economie

Doel: benutten potentieel van de nieuwe economie in Haarlem (faciliteren stijging aantal vestigingen nieuwe economie)

Team Economie	Samen met	Bereikt in 2018
Faciliteert:	Afdeling Wonen Welzijn Gezondheid en Zorg, afdeling Sociale Zaken en Werkgelegenheid, afdeling Milieu, Haarlemvalley	5 procent meer bedrijven (bron: LISA)
Startups en het startup klimaat		
De nieuwe maakindustrie		
Sociaal ondernemerschap		
Circulaire economie		

Interne samenwerking met andere afdelingen

Naast de afdeling team Economie zijn ook andere afdelingen van de gemeente verantwoordelijk voor zaken welke van invloed zijn op de Haarlemse economie. Team Economie wil daarom de komende tijd inzetten op versterking van interne samenwerking. Zij doet dat in elke geval met de volgende afdelingen en te behoeve van de volgende producten:

Afdeling	Product
Dienstverlening, Veiligheid en Vergunningen	Dienstverleningsvisie
Dienstverlening, Veiligheid en Vergunningen	Ondernemersdossier
Dienstverlening, Veiligheid en Vergunningen	Nota 'Minder Regels Minder Handhaving'
Gebiedsontwikkeling en Beheer	Gebiedsprogramma's
Jeugd, Onderwijs en Sport	Internationale school
Milieu	Duurzaamheidsprogramma
Openbare Ruimte, Groen en Verkeer	Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland
Openbare Ruimte, Groen en Verkeer	Parkeervisie
Ruimtelijk Beleid	Bestemmingsplannen
Ruimtelijk Beleid	Startnotitie Ombouw kantoren naar woon-werk en studentenwoningen (Zijlweg 245)
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Werkgeversservicepunt
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Werkplein, BBZ-regeling
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Lokaal Sociaal Akkoord
Vastgoed	Voldoende aanbod werkruimte creatieve industrie

Externe samenwerking met stad en regio

De economie van Haarlem is sterk verbonden aan de regio. Daarnaast is de gemeente slechts één van de actoren die een rol spelen in de (lokale) economie. Team Economie wil daarom de komende tijd de samenwerking met regionale partners en partijen uit de stad versterken. Zij doet dat in elke geval met de volgende partijen en ten behoeve van de volgende producten:

Partij	Product
CMG/Cronje/IKH	Ondernemersfonds
CMG	Convenant Binnenstad
De Groene Mug	Platform de Groene Mug
Gemeente Amsterdam	Regioplan 'Werk maken van Talent'
Gemeente Amsterdam	Amsterdam bezoeken Holland Zien
Gemeente Amsterdam	Amsterdam Cruiseport
Haarlem Marketing	Citymarketing
Haarlem Marketing	Platform www.ondernemeninhaarlem.nl
IKH	Convenant Waarderpolder
Kamer van Koophandel	Informatie ondernemers, bijvoorbeeld over financiering
MRA	Onderwijs- en Arbeidsmarktmonitor MRA
MRA	Regionaal strategisch plan circulaire economie
MRA	Strategische agenda en Actieplan Toeristische samenwerking MRA 2025
MRA	Regionale Hotelstrategie MRA 2016-2022
MRA	Strategische Agenda MRA West
MRA/Regio Zuid-Kennemerland	Ruimtelijke Economische Agenda MRA
Ondernemers, ondernemersverenigingen	Initiatieven en ideeën
Provincie Noord-Holland	Regionale afstemming nieuwe winkels
Provincie Noord-Holland	Aanjagen regionale economie
Regio Zuid-Kennemerland	Regionale detailhandelsvisie
Regio Zuid-Kennemerland	Regionale economische samenwerking (REO)

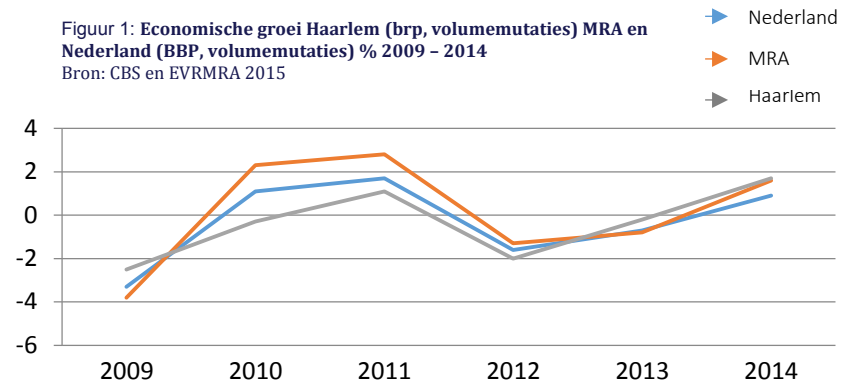
Bijlage 1: vertrekpunt: de economie van Haarlem

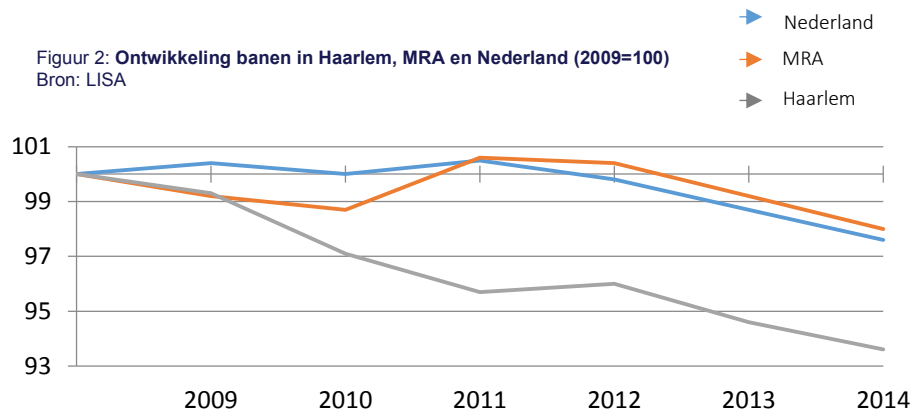
Economische groei

De economische ontwikkeling van de regio Haarlem was tot aan 2013 relatief gematigd (figuur 1). In het crisisjaar 2009 was de krimp minder dan in de MRA als geheel, maar in de jaren erna groeide de economie van de regio Haarlem – met uitzondering van 2011 – niet. Het jaar 2014 vormt hierop een positieve uitzondering; in 2014 is de Haarlemse regionale economie gegroeid met 1,7%. De gemiddelde groei (een krimp van 0,37 procent per jaar) in de periode 2009- 2014 is minder gunstig dan de gemiddelde economische ontwikkeling van de MRA (een groei van 0,13 procent per jaar) en vergelijkbaar met de gemiddelde groei van Nederland (een krimp van 0,31 procent per jaar). De toegevoegde waarde van alle bedrijven en instellingen in de regio Haarlem kwam in 2013 uit op 5,865 miljard euro (5,5 procent van de MRA).

Figuur 1: Economische groei Haarlem (brp, volumemutaties) MRA en Nederland (BBP, volumemutaties) % 2009 – 2014
Bron: CBS en EVRMRA 2015

Figuur 2: Ontwikkeling banen in Haarlem, MRA en Nederland (2009=100)
Bron: LISA

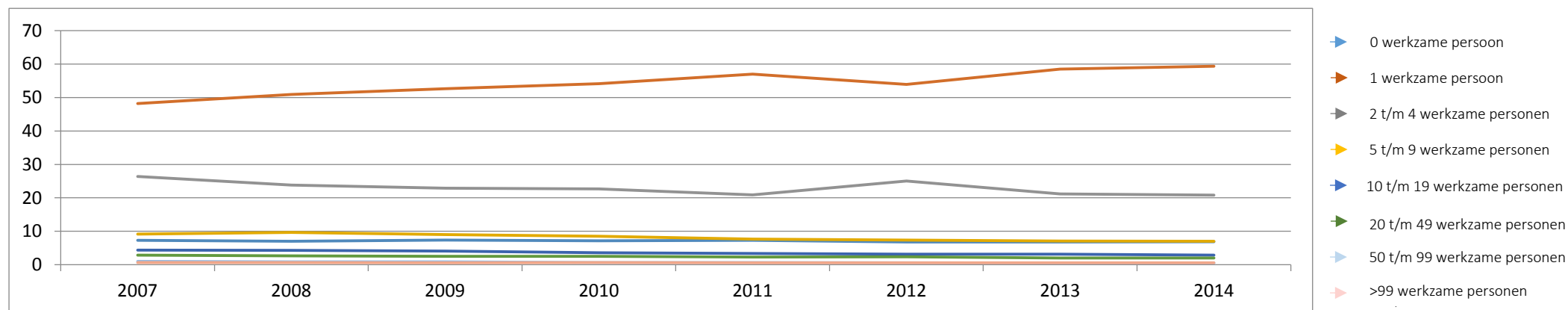
Veranderingen in werkgelegenheid

De werkgelegenheid in banen in Nederland, de MRA en Haarlem krimpt sinds enkele jaren (zie figuur 2). Door de recessie is de vraag naar werknemers sterk afgenomen. In Haarlem waren in 2014 ruim 64 duizend werkzame personen; 4,3 procent van het aantal banen binnen de MRA. Deze daling in werkgelegenheid- die mede veroorzaakt is door de verhuizing van enkele grote bedrijven- heeft in de sectoren in Haarlem relatief gelijkmatig plaatsgevonden. Dit betekent dat de sectoren met het grootste aandeel in de werkgelegenheid in 2014 de zelfden zijn als voor de recessie in 2008. De sectoren met het grootste aandeel in de werkgelegenheid in Haarlem zijn de zakelijke dienstverlening, de gezondheidszorg en de detailhandel. De zakelijke dienstverlening is in 2014 met 13.851 werkzame personen de grootste sector in Haarlem, te weten 21,6 procent van alle werkzame personen. De gezondheidszorg biedt aan ruim 11 duizend personen werk, dit is 17,5 procent van het totaal. Detailhandel verschaft 7678 personen werk, bijna 12 procent van het totaal.

Toegenomen dynamiek bedrijven

De economische dynamiek nam de afgelopen jaren toe in Haarlem. Zowel het aantal opheffingen als het aantal starters steeg, evenals het totale aantal vestigingen. Doordat het aantal starters de afgelopen jaren steeds hoger was dan het aantal opheffingen, steeg het aantal bedrijfsvestigingen sterk. Er zijn verschillende redenen voor deze toename van het aantal vestigingen. De belangrijkste reden is de nieuwe Wet op het Handelsregister die in 2008 is ingevoerd. Deze wet schrijft voor dat iedere vorm van economische activiteit, hoe klein ook, ingeschreven dient te worden bij de Kamer van Koophandel. Deze invoering viel samen met de recessie waardoor het niet eenvoudig is om deze twee effecten van elkaar te scheiden. Een andere reden voor de groei van het aantal vestigingen is de snelle opkomst van zzp'ers. In Haarlem wordt hun aandeel in 2014 op 57 procent geschat. Voor een deel gaat het om mensen die voorheen in loondienst werkzaam waren en vrijwillig of gedwongen door de recessie voor zichzelf begonnen zijn.

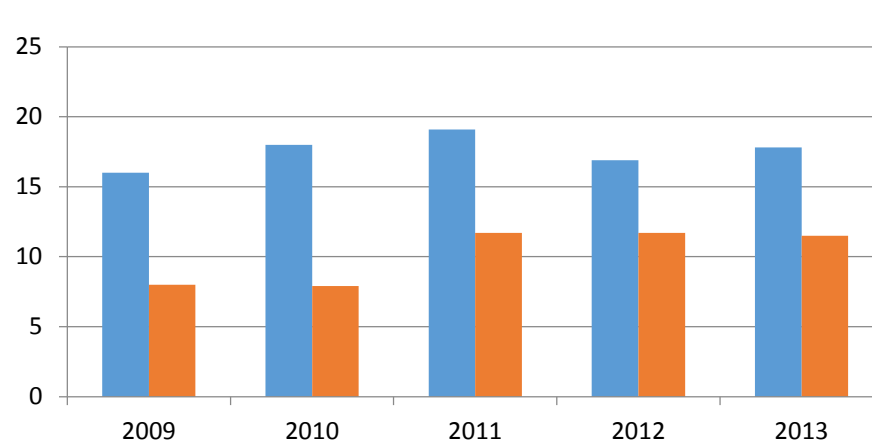
Figuur 4: Vestigingen naar grootte in Haarlem, 2007-2014 (procenten). Bron: LISA

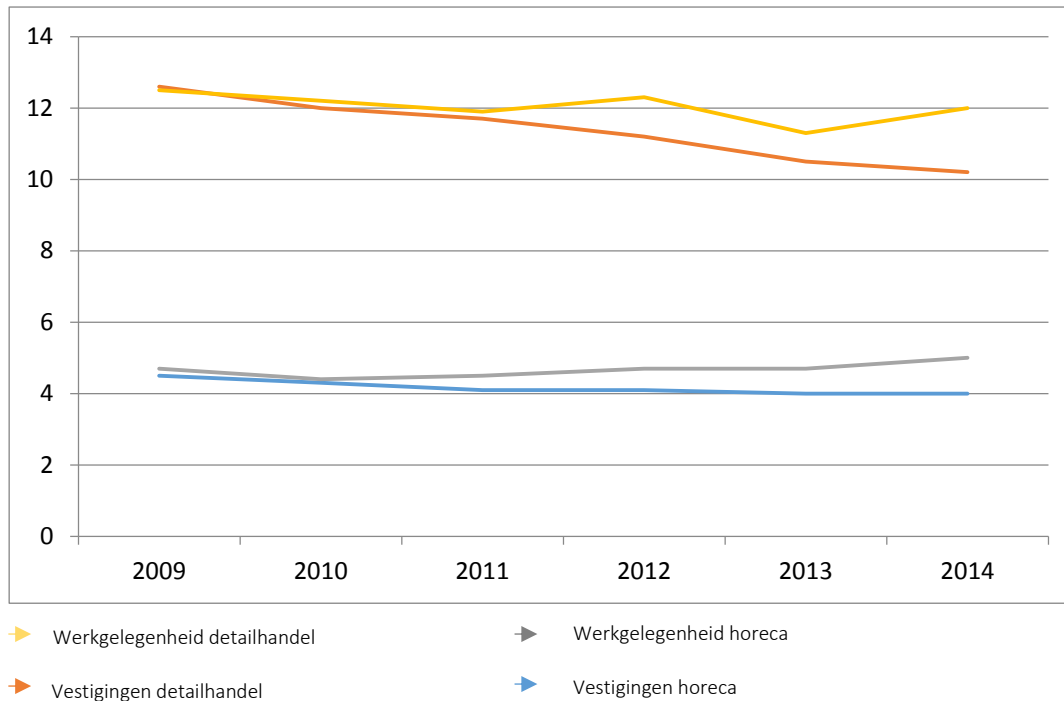
Schaalverkleining

In verschillende internationale studies wordt het belang van kleine ondernemingen en de bijdrage die ze aan de economie leveren benadrukt. Het afgelopen decennium is de gemiddelde omvang van een vestiging in Haarlem afgenomen. Dit duidt op een omslag binnen de organisatiecultuur van bedrijven, waarbij steeds minder producten en diensten volledig 'in-huis' gemaakt worden, maar juist uitbesteed in tijdelijke projectsamenwerkingsverbanden. Ook het aantal eenpersoonsbedrijven (waaronder veel zzp'ers) is de laatste jaren hard gestegen. Een groter aantal zzp'ers betekent dat de arbeidsmarkt flexibeler wordt. Hiermee wordt bedoeld dat arbeid in vaste loondienst vervangen wordt door arbeid met kortlopende contracten. Tenslotte is het aantal ondernemers in Haarlem de afgelopen tien jaar verdubbeld. Deze ontwikkelingen zijn vooral het gevolg van de wijdverbreide toegankelijkheid van informatie en communicatietechnologie, waardoor de drempel om een bedrijf te starten is verlaagd. Voornoemde ontwikkelingen doen zich niet alleen in Haarlem voor; ook in de MRA en in Nederland is de gemiddelde omvang per bedrijfsvestiging afgenomen.

Figuur 3: Starters en opheffingen als aandeel van het totale aantal vestigingen in Haarlem, 2009-2013 (procenten)
bron: LISA

Figuur 5: **Detailhandel en horeca: aandeel vestigingen en arbeidsplaatsen in Haarlem, 2009-2014 (aandeel in procenten)** Bron: LISA

Toerisme en recreatie

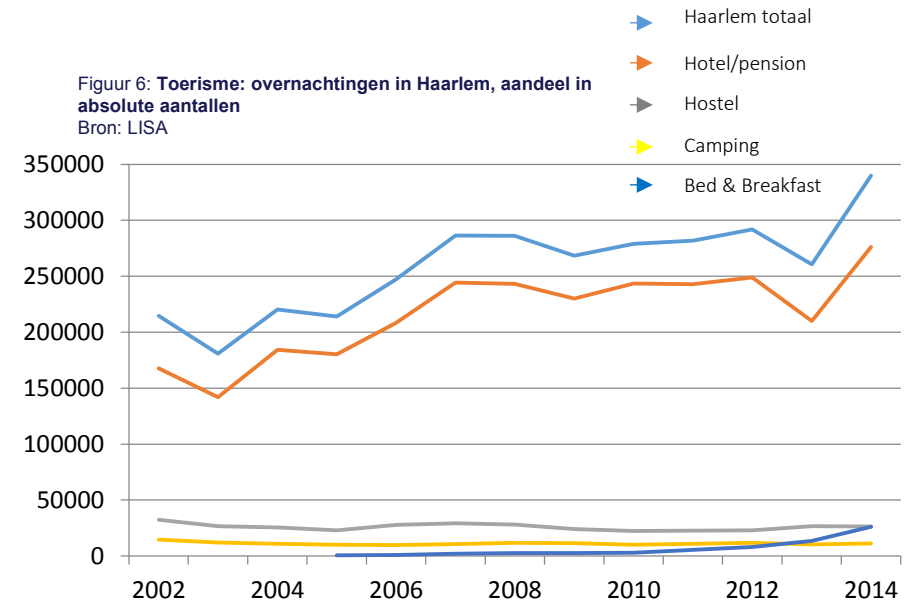
Haarlem is in trek bij bezoekers. Regionale en nationale bezoekers, internationale bezoekers, recreanten, vrijetijdsbezoekers en zakelijke bezoekers. In 2014 brachten 1,1 miljoen Nederlandse toeristen 2,2 miljoen bezoeken aan Haarlem. Verder vereerden 670 duizend buitenlandse toeristen Haarlem met een bezoek. De meeste van deze bezoekers overnachtten in Amsterdam. Toerisme en recreatie zijn belangrijke sectoren voor de economie van Haarlem. In 2014 bevatte deze sector 6246 banen; bijna 10 procent van alle werkgelegenheid in Haarlem. De populariteit van Haarlem voor toeristen blijkt ook uit de stijging van het aantal overnachtingen. In 2014 werden bijna 340 duizend overnachtingen geregistreerd; bijna 120 duizend overnachtingen meer dan in 2004 (zie figuur 6). Veruit de grootste aanbieders van overnachtingen in Haarlem zijn de hotels en de pensions. Zij nemen ongeveer 80 procent van het aantal overnachtingen voor hun rekening. De grootste toename van het aantal overnachtingen was zichtbaar in 2014; toen werden 80.000 overnachtingen meer geregistreerd dan in 2013. Deze toename wordt zowel veroorzaakt door de toename van het aantal particuliere overnachtingplekken dat wordt verhuurd via bedrijven zoals AirBnB (een stijging van bijna 13 duizend overnachtingen), als door een toename van hotel/pension overnachtingen (een stijging van 66 duizend overnachtingen).

Detailhandel en horeca

De Haarlemse detailhandel heeft echter een relatief grote vertegenwoordiging, ook in de regionale economie. Ongeveer 14 procent van alle detailhandel in de MRA is in Haarlem gevestigd. Tegengesteld aan de eerder genoemde schaalverkleining is in de detailhandel en de horeca juist sprake van schaalvergroting. Het aandeel vestigingen daalde ten opzicht van het aandeel werkgelegenheid (zie figuur 5). Als het gaat om de detailhandel valt op dat deze voor het grootste gedeelte bestaat uit bedrijven die niet via een fysieke winkel of markt verkopen. Het aandeel van deze bedrijven in de detailhandel is de afgelopen jaren gestegen van 15,2 procent in 2009 tot 19,8 procent in 2014. Deze cijfers bevestigen de trend van toenemende digitalisering in de detailhandel. Hierbij moet worden opgemerkt dat er in Haarlem een trendbreuk zichtbaar lijkt; vanaf 2012 neemt het aandeel van deze bedrijven-volgend op een tijdelijke forse stijging- weer af.

Bij de horeca valt op dat deze voor het grootste gedeelte bestaat uit restaurants en cafetaria's. Dit is tevens de enige subbranche binnen de horeca die vanaf 2011 juist een toename in het aantal vestigingen toont. Het relatieve aandeel van de andere subbranches (kantines en catering, hotels en overige logiesverstrekking) is de afgelopen jaren zo goed als gelijk gebleven. afgezien van de cafes. Het aantal cafes is de afgelopen jaren gedaald van 130 in 2009 naar 106 in 2014.

Figuur 6: **Toerisme: overnachtingen in Haarlem, aandeel in absolute aantallen** Bron: LISA

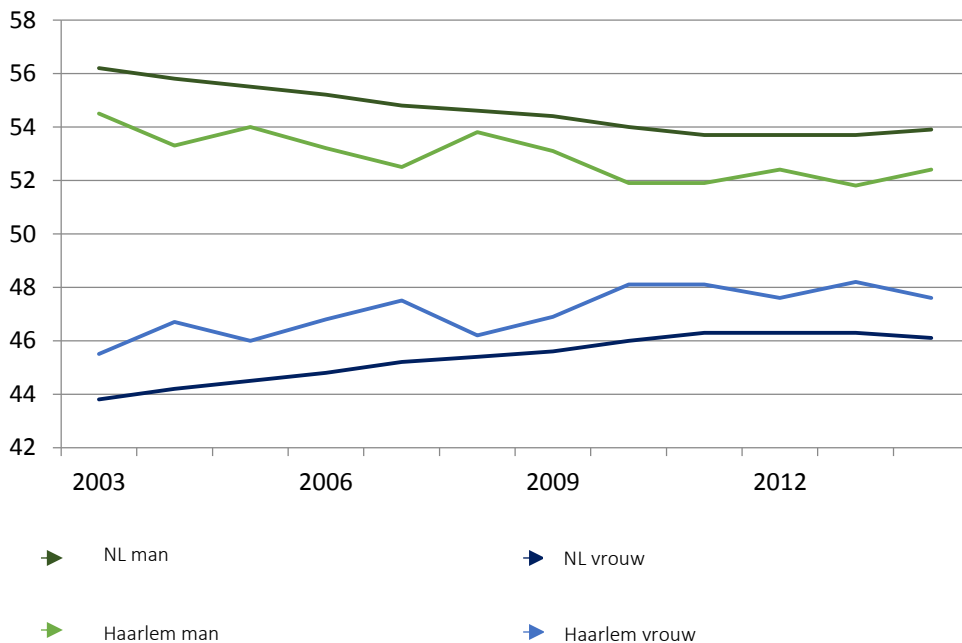
Creatieve industrie

De omvang van de creatieve industrie in Haarlem nam toe tussen 2010 en 2014 en groeide van 1.668 naar 2.145 vestigingen. Het aantal banen nam in 2014 iets af ten opzichte van 2010, hoewel er van een trend nog niet gesproken kan worden. Ook in deze sector lijkt sprake van de eerdergenoemde schaalverkleining. In 2014 bevond het gros van de banen in de creatieve sector zich in de bedrijfstak cultuur, sport en recreatie. De sector was goed voor 43% van het totaal.

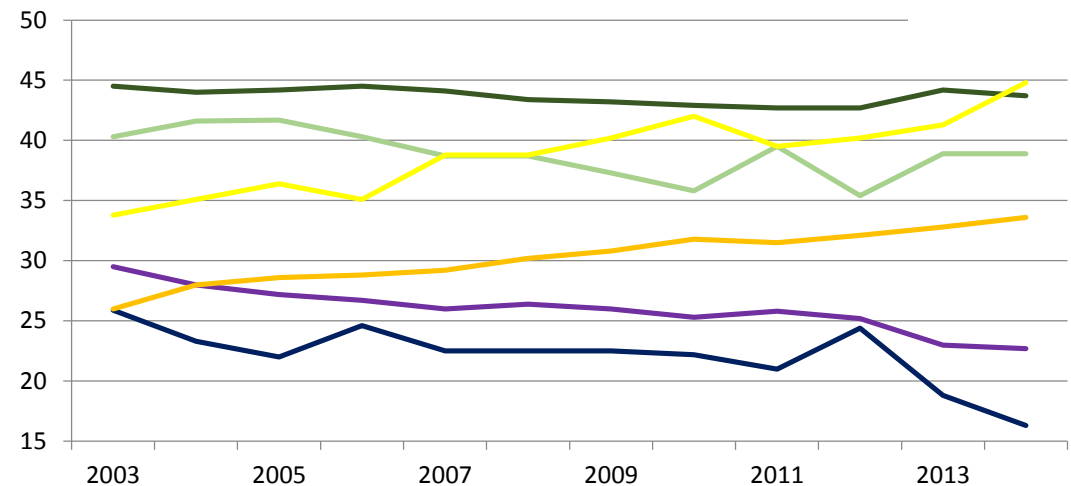
Beroepsbevolking

De beroepsbevolking van Haarlem verschilt op een aantal onderdelen van de Nederlandse beroepsbevolking. Zo nam het afgelopen decennium het aantal hoger opgeleiden in de beroepsbevolking toe (zie figuur 7). Hoewel het stijgende aandeel hoger opgeleiden in de beroepsbevolking een landelijke trend is, is het aandeel hoger opgeleiden in Haarlem relatief harder gestegen. Lag het aandeel hoger opgeleiden in de beroepsbevolking in Haarlem tussen 2003 en 2008 nog gemiddeld 6,5 procent hoger dan dit aandeel in Nederland; tussen 2009 en 2014 steeg dat verschil tot gemiddeld 9,2 procent.

Figuur 8: **Beroepsbevolking naar geslacht; aandeel in procenten in Haarlem en Nederland, 2003-2014**
Bron: CBS

Figuur 7: **Beroepsbevolking naar opleidingsniveau, Nederland en Haarlem, aandeel in procenten 2003-2014**
Bron: CBS

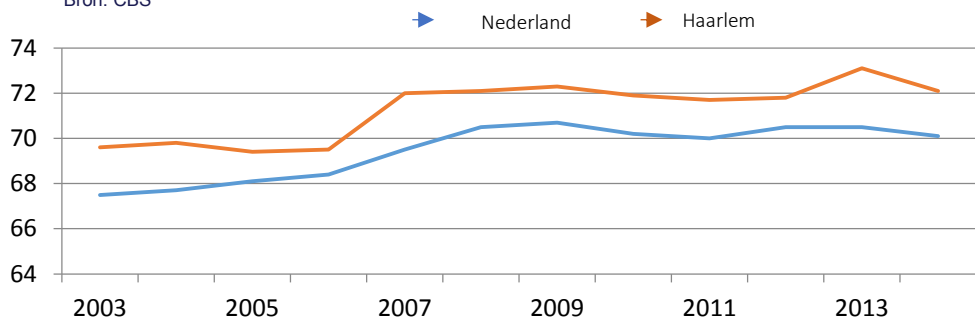

De beroepsbevolking van Haarlem verschilt niet alleen van het Nederlandse gemiddelde als het gaat om de hogere opleidingsgraad, maar zeker ook als we kijken naar het geslacht (zie figuur 8). Het aandeel vrouwen in de beroepsbevolking is in Haarlem beduidend hoger dan in Nederland; tussen 2010 en 2014 gemiddeld 47,9 procent ten opzichte van 46,2 procent in Nederland.

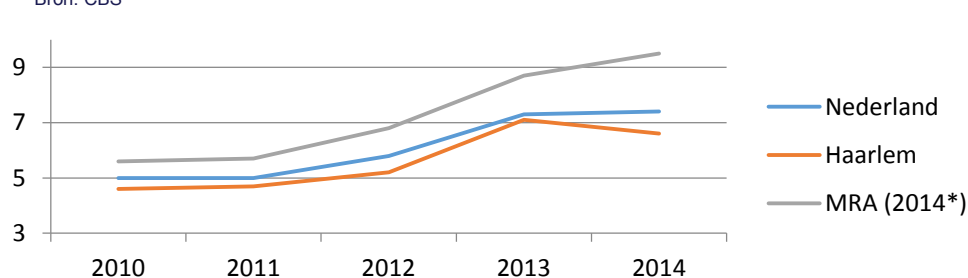
Arbeidsparticipatie en werkloosheid

De werkgelegenheid in Haarlem is de afgelopen jaren gedaald (zie figuur 9). De bruto participatiegraad⁹ is in het afgelopen decennium echter juist gestegen (zie figuur 10). De bruto participatiegraad is in Haarlem de afgelopen jaren steeds ongeveer 2 procentpunt hoger dan in Nederland. Dit verschil is deels toe te schrijven aan de hogere participatiegraad onder vrouwen. Zo behoort 67,5 procent van de vrouwelijke potentiële beroepsbevolking in Haarlem tot de beroepsbevolking, ten opzichte van 64,6 procent in Nederland.

Figuur 10: **Bruto participatiegraad Haarlem en Nederland 2003-2014; (aandeel in procenten)**
Bron: CBS

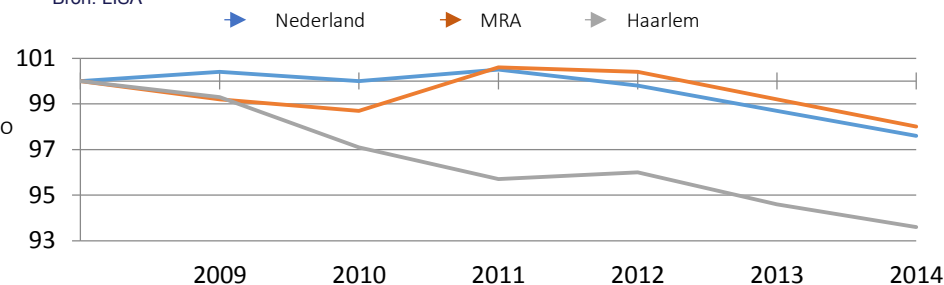

Figuur 11: **Werkloosheidspercentage Haarlem, MRA en Nederland 2003-2014**
Bron: CBS

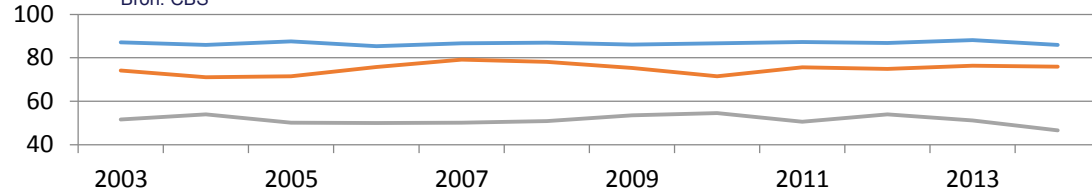
⁹ De bruto participatiegraad is de beroepsbevolking als percentage van de potentiële beroepsbevolking

Figuur 9: **Ontwikkeling banen in Haarlem, MRA en Nederland, 2009-2014 (2009=100)**
Bron: LISA

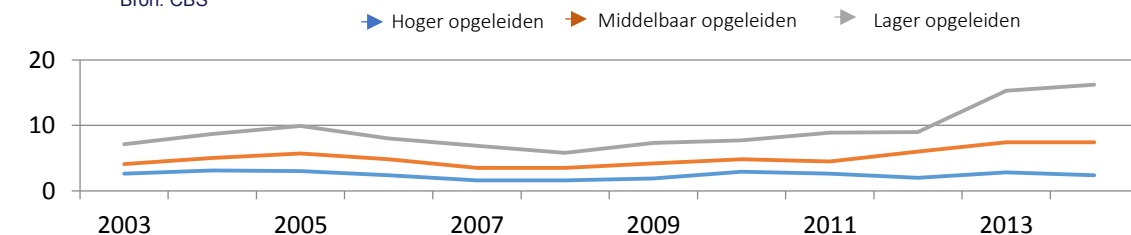

Het werkloosheidspercentage in Haarlem is relatief laag, zeker ten opzichte van de MRA en Nederland. In 2014 had Haarlem, hoewel de werkgelegenheid in Haarlem de afgelopen jaren afnam en de beroepsbevolking toenam, een werkloosheidspercentage van 6,6 procent (zie figuur 11). De werkloosheid in Haarlem volgt het pad van de Nederlandse werkloosheid, alleen op een lager niveau. Dit is opmerkelijk: want zoals uit het werkloosheidspercentage binnen de MRA blijkt is de werkloosheid in grootstedelijke regio's doorgaans juist hoger dan de landelijke werkloosheid. De hogere participatiegraad en de relatief lage werkloosheid in Haarlem zijn toe te schrijven aan een hogere participatiegraad onder vrouwen en een relatief hoog opgeleide beroepsbevolking. Zoals blijkt uit de figuren 12 en 13 lijkt het behaalde opleidingsniveau zowel van invloed op de mate van participatie als op de werkloosheid. Hoogopgeleiden participeren meer en zijn minder werkloos dan middelbaar opgeleiden en middelbaar opgeleiden participeren op hun beurt meer en zijn minder werkloos dan laagopgeleiden.

Figuur 12: **Bruto participatiegraad Haarlem naar opleidingsniveau 2003-2014; aandeel in procenten**
Bron: CBS

Figuur 13: **Werkloosheid Haarlem naar opleidingsniveau 2003-2014; aandeel in procenten**
Bron: CBS

Bijlage 2: trends en ontwikkelingen

Van zorgen voor naar zorgen dat

De crisis en de veranderende samenleving maken dat er sprake is van verschuivingen in de rol en taakopvatting van de gemeente. Van een sterk sturende gemeente verschuift het accent naar een gemeente die mogelijk maakt. Niet zorgen voor, maar zorgen dat. De nadruk komt te liggen op de relatie met burgers, ondernemers en maatschappelijke partijen, en minder op transacties.

Bevolking: groei en vergrijzing

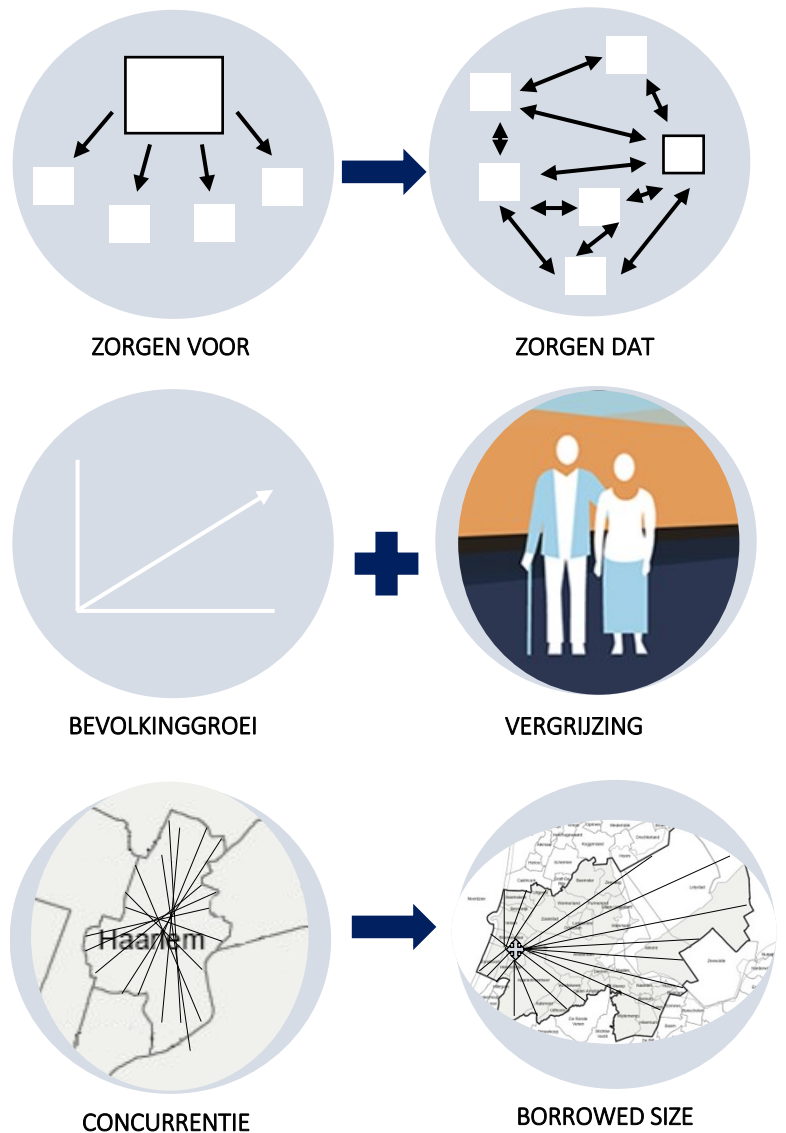
De aantrekkingskracht die Haarlem heeft op bewoners is de laatste jaren flink gestegen. Ook voor de komende jaren wordt voor Haarlem een hoge bevolkingsgroei voorspeld. Hiernaast krijgt Haarlem nog meer te maken met vergrijzing. Deze trend heeft invloed op de arbeidsmarkt, maar ook op andere onderdelen van de economie. Zo zijn de toekomstige ouderen gemiddeld welvarender, vitaler en actiever dan de ouderen van vroeger. Dit biedt kansen voor de lokale en regionale economie.

Het toenemend belang van de regio: borrowed size

Met het inzicht dat Haarlem aan kracht kan winnen door meer van haar eigen specifieke sterktes uit te gaan komt tevens het toenemend belang van de regio naar voren. Waar steden en gemeenten elkaar voorheen beconcurrerden, vullen zij nu elkaars kwaliteiten aan. Hierdoor wordt de regio als geheel economisch aantrekkelijker. Er wordt meer uitgegaan van de eigen kwaliteiten en het lenen van de burens (borrowed size).

Verschuivingen in accenten

Veranderingen in economie, demografie en ecologie leiden tot nieuwe trends en ontwikkelingen

Arbeidsmarkt: polarisatie en mismatch

Door de ontwikkeling van technologie en een groeiend aanbod van hoogopgeleide werknemers verdwijnt een groot deel van de werkgelegenheid voor zowel de laagst geschoolden als de middenklasse. Daarnaast zullen de komende tijd in verschillende sectoren grote groepen mensen hun baan verliezen terwijl andere sectoren zich zorgen maken over toenemende tekorten in werknemers.

POLARISATIE

MISMATCH

Internationaal toerisme: groei

Wereldwijd gezien is toerisme een belangrijke groeisector. Zowel het aantal internationale inkomende toeristen als de inkomsten uit dit internationale toerisme stijgen. Traditioneel zijn de belangrijkste toeristische besteders Europa en de Verenigde Staten. De grootste groei lag de afgelopen jaren echter bij de BRIC-landen (Brazilië, Rusland, India en China).

STIJGING TOERISME WERELDWIJD

GROEI WELVAART BRIC-LANDEN

Geïnterviewde personen

Alexander Westerwoudt	Rabobank
Annelies Maas-van 't Hof en Kalle van Seeteren	Provincie Noord-Holland
Bert Buter	Winkelcentrum Marsmanplein
Carolien van Bloemendal	MSD
Cees Wiersma	VEBH
Colette Reijnierse	Ondernemend Schalkwijk
Falco Bloemendal	Koninklijke Horeca Haarlem
Gerard Zwier	Winkelcentrum Schalkwijk
Jaap Lampe	Stadsschouwburg en Philharmonie
Jacques Walinga	KvK
Jip Nelissen en Joris Kramer	Entremedio
John Meulemans	Netwerk023 en 3sixtyfive
Kurt van Katwijk en Ton Paffen	NOVA College
Laura van der Wijden en Pina Cardia	Museum Haarlem
Maarten Meurkens	Meurkens & Meurkens
Marianne Heeremans	Gemeente Heemstede
Mustafa Ocal	De Kas
Niels Piscaer	Van der Valk Haarlem
Patty van Asselt	INHolland
Peter Rutten	Pr architectenburo
Remco van Musscher	Young MKB Haarlem
Rene Kint	Haarlem Centraal
Rob Wieleman	Kennemer Business
Theo Bonsen	Winkelcentrum Cronje
Valerie Vallenduuk	Haarlemvalley